

Täysistunto

Torstai 11.2.2021 klo 16.00—22.01

5. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain eräiden säännösten sekä oikeusapulain 17 a §:n kumoamisesta

Hallituksen esitys HE 247/2020 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Tarja Filatov: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan on annettava lausuntonsa.

Lähetekeskusteluun varataan totuttuun tapaan 30 minuuttia ja asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Ministeri Henriksson, esittelypuheenvuoro, 10 minuuttia maksimissaan.

Keskustelu

17.53 Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies, värderade talman! Meillä on tänään käsiteltävänä hallituksen esitys, jolla hallitus vahvistaa kansainvälistä suojelua hakevien oikeusturvaa hallitusohjelman mukaisesti. Nyt esitetään kumottavaksi 1.9.2016 voimaan tulleet ulkomaalaislain 9 §:n 2 momentti, 190 §:n 3 momentti, 196 §:n 3 momentti ja oikeusapulain 17 a §. Hallitus esittää muutoksia, jotka käytännössä tarkoittavat paluuta niihin turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa koskeviin säännöksiin, jotka olivat voimassa ennen mainittuja lakimuutoksia.

Värderade talman! Regeringen stärker de asylsökandes rättsskydd i enlighet med regeringsprogrammet. Det innebär i praktiken en återgång till den praxis som gällde innan de lagändringar som trädde i kraft år 2016 kom till.

Enligt regeringsprogrammet ska det säkerställas att vi i Finland har en smidig asylprocess, och programmet har en stark betoning på grundläggande och mänskliga rättigheter.

Esityksestä seuraisi, että hakijalla voisi olla tarvittaessa julkisin varoin kustannettu avustaja myös turvapaikkapuhuttelussa. Nyt oikeusapuun kuuluu avustajan läsnäolo puhuttelussa vain, jos se on erityisen painavista syistä tarpeen tai hakijana on ilman huoltajaa maassa oleva alle 18-vuotias. Asiantuntevan avustajan mukanaolo turvapaikkapuhuttelussa on erityisen tärkeää, sillä se on asian selvittämisen ja ratkaisun kannalta menettelyn keskeisin vaihe. Avustaja tukee jo alkuvaiheessa myös viranomaisten työtä ja selvittämisvelvollisuuden toteutumista.

Tällä hetkellä valitusaika Maahanmuuttoviraston päätöksestä hallinto-oikeuteen on 21 päivää ja hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen 14 päivää. Valitusajat pidennetään nyt siis takaisin 30 päivään, jos eduskunta tämän lain hyväksyy. Tur-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 7/2021 vp

vapaikanhakijoiden heikompi asema valitusasioissa kumotaan, ja heidän asemansa tältä osin on muutoksen jälkeen yhdenvertainen muiden kanssa.

Hakijoita avustaville yksityisille avustajille maksetaan nyt kansainvälistä suojelua koskevilla asioilla asiakasmainen palkkio. Asiakasmainen palkkio on hallinto-oikeudessa käsiteltävissä asiassa asian laadun ja laajuuden mukaan joko 400, 800 tai 1 300 euroa. Asiakasmaiset palkkiot ovat osoittautuneet ongelmallisiksi etenkin silloin, kun asia on ollut hyvin yksinkertainen, jolloin tuntiperusteinen palkkio olisi pienempi kuin asiakasmainen palkkio, ja silloin, kun asia on niin vaativa, että siihen käytettyyn työmäärään nähden palkkio ei kata tehtyjä tunteja. Esityksen mukaan avustajille maksetaan jatkossa kohtuullinen palkkio tarpeellisista toimenpiteistä niihin käytetyn ajan perusteella samalla tavalla kuin muissakin asiaryhmissä. Esitetyt muutokset tulisivat voimaan mahdollisimman pian.

Värderade talman! I utlänningslagen föreslås nu ändringar som möjliggör att en asylsökande vid behov också under asylsamtalet har rätt till ett biträde som finansierats med offentliga medel. Besvärstiden för besluten föreslås återställas till 30 dagar. Det betyder att besvärstiden är lika lång som i övriga förvaltningsrättsliga ärenden. Rättshjälpslagen skulle ändras så att privata biträden skulle erhålla en timbaserad ersättning i stället för en fast ärendebaserad ersättning.

Ehdotetut muutokset on jo huomioitu eduskunnan hyväksymässä budjetissa. Oikeusavun kustannukset on huomioitu talousarviossa ja julkisen talouden kehyksissä. Turvapaikanhakijoiden oikeusapuun on varattu vuodelle 2021 oikeusaputoimistoille 1,1 miljoonaa ja yksityisille avustajille 2,5 miljoonaa euroa.

Vuonna 2016 voimaan tulleet muutokset turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan ovat heittäneet laajaa ja osin hyvin kriittistä keskustelua. Muutoksia on arvioitu ainakin kolmessa erillisessä hankkeessa. Selvityksissä on todettu, etteivät muutoksille asetetut tavoitteet ole kokonaisuudessaan toteutuneet toivotulla tavalla, ja selvityksissä on esitetty pitkälti juuri niitä muutoksia, joita hallitus nyt ehdottaa. Käsitteleyajat eivät ole lyhentyneet merkittävästi, ja muita asioita lyhyempi valitus aika on voinut vaarantaa hakijoiden oikeusturvaa ja vaikuttaa myös nopeasti tehtyjen valitusten sisältöön. Asiakasmaiset palkkiot ovat vaikuttaneet avustajien mahdollisuuteen ja haluun erikoistua ja hoitaa kansainvälistä suojelua koskevia asioita. Arvoisa puhemies, esitetyille muutoksille on täten vankat perusteet.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Ja edustaja Honkasalo.

18.00 Veronika Honkasalo vas: Arvoisa puhemies! Nyt saadaan käsiteltäväksi esitys, jota on odotettu pitkään ja laajasti. Olen iloinen, että eduskunta saa viimein käsiteltäväkseen esityksen, jonka puolesta olemme vasemmistoliitossa työskennelleet pitkään ja joka koronan myötä on ikävä kyllä viivästynyt.

Oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti viranomaisessa, oikeus muutoksenhaakuun ja tehokkaihin oikeussuojakeinoin sekä muut hyvän hallinnon ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet ovat perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia. Yksilön oikeusturvan huolehtiminen on oikeusvaltion peruspilari. Oikeusvaltio kuuluu kaikille.

Vuonna 2016 Sipilän hallitus päätti murentaa oikeusturvaa yhtä ihmisryhmää koskevilla poikkeuksellisilla heikennyksillä. Yhden valmiiksi haavoittuvassa asemassa olevan ihmisryhmän kohdalla päätettiin rajoittaa oikeutta oikeudelliseen apuun estämällä avustajan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 7/2021 vp

käyttö turvapaikkapuhuttelussa, heikentää muutoksenhakuoikeutta lyhentämällä valitusai-koja ja heikentää turvapaikanhakijoita avustavien juristien palkkioita. Näin aiheutettiin on-gelmia turvapaikkapuhutteluihin, vaikeutettiin muutoksenhakua ja heikennettiin turva-paikka-oikeuteen erikoistuneiden juristien mahdollisuuksia harjoittaa ammattiaan.

Turvapaikkamenettelyn kriittisen alkuvaiheen, turvapaikkapuhuttelun, rajaaminen pää-sääntöisesti oikeusavun ulkopuolelle on hankaloittanut toimivaa turvapaikkamenettelyä. Tämän päälle yhden ihmisryhmän kohdalla valitusaikeiden lyhentäminen normaaleista on vielä osaltaan vaikeuttanut oikeusavustajien työtä ja muutoksenhakuoikeuden toteutumista. Tuomioistuimille muutos on näkynyt puutteellisina valituksina ja lisäselvityksien tar-peena.

Kansainvälistä suojelua kokemansa viranomaisvainon takia hakeva turvapaikanhakija on viranomaismenettelyissä ja tuomioistuimen edessä erityisen haavoittuvassa asemassa. Oikeudellinen prosessi voi olla kenelle tahansa vaativa kokemus. Erityisen hauraassa ase-massa on kuitenkin turvapaikanhakija, jolle turvapaikkamenettely merkitsee elämässä ai-nutlaatuista koettelemusta, prosessia, josta koko oma ja perheen tulevaisuus on kiinni. Tur-vapaikanhakija, joka jättää kotimaansa, joka pakenee kotimaansa epärehellisten viran-omaisten väkivaltaa ja vainoa, joka saapuu vieraaseen maahan ja jonka tulee vakuuttaa vi-ranomaiset häntä uhkaavasta vainosta käymällä seikkaperäisesti läpi kokemiaan ihmisoi-keusloukkauksia, on erityisen haavoittuvassa asemassa, ja turvapaikkamenettelyn lopputu-los voi sanella koko hänen loppuelämänsä.

Kun ammattitaitoinen juristi ei ole tukena turvapaikkapuhuttelussa, kasvaa riski virheil-le siinä, että hakijan asia ei tule riittävän perusteellisesti läpikäydyksi tai hakija ei riittä-västi ymmärrä haastattelijan esittämien kysymysten merkitystä. Myös Maahanmuuttovi-raston näkökulmasta puhutteluja helpottaa se, että hakijan tukena on asiansa osaava juristi. Kun samaan aikaan valitusaikaa turvapaikkapäätöksestä hallinto-oikeuteen on lyhennetty kuukaudesta kolmeen viikkoon, merkitsee tämä sitä, että jos hakijan apuna ei ole hakemus-vaiheessa ollut ammattitaitoista avustajaa, pitäisi kolmessa viikossa löytää juristi, jonka sitten pitäisi ehtiä perehtyä läpikotaisin asiakkaansa tapaukseen, tämän elämään ja tämän kokemaan vainoon ja ehtiä sitten laatimaan perusteltu valituskirjelmä hallinto-oikeuteen. Ei ole yllätys, että hallinto-oikeuksien mukaan lyhennetyt määräajat eivät ole lyhentäneet käsittelyaikoja mutta ovat sen sijaan heikentäneet valitusten laatua ja lisänneet tarvetta li-säselvityksiin.

Kun yhdessä asiaryhmässä, turvapaikkajutuissa, on siirrytty avustajien palkkioissa aika-perusteisten palkkioiden sijaan kiinteisiin, etukäteen määritettyihin taksoihin, eivät palkki-ot ole enää vastanneet juttujen vaativaa työmäärää. Helpon bisnesmahdollisuuden perässä juosseille epäeettisillekin toimijoille on tarjoutunut mahdollisuus rahastaa helpoilla jutuilla. Samalla vaativampia, syvällistä oikeudellista erityisasiantuntemusta ja perehtymistä vaativia tapauksia hoitavien asiantuntijajuristien työ on muuttunut tappiolliseksi, monen kohdalla mahdottomaksi.

Vasemmistoliitto vastusti vuonna 2016 tehtyjä turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa ja turvapaikkamenettelyn laatua murentaneita heikennyksiä. Niin tekivät myös laajasti turva-paikkamenettelyn parissa työskentelevät asiantuntijat. Kiristyksiä kritisivat myös ihmis-oikeusjärjestöt, Asianajajaliitto ja useat professorit. Vuonna 2016 tehtyjen heikennysten tuhoisat vaikutukset niin yksilön, Maahanmuuttoviraston kuin tuomioistuinten näkökul-masta — oikeusturvan kannalta kohtalokkaat vaikutukset — olivat hyvin tiedossa jo hei-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 7/2021 vp

kennyksiä säädettäessä. Sitten saadut kokemukset ja tehdyt useat riippumattomat selvitykset ovat kaikilta osin vahvistaneet vuonna 2016 esitetyn kritiikin aiheelliseksi.

Se, että nuo kohtalokkaat virheet nyt korjataan, on saanut asiantuntijoiden yksimielisen kannatuksen. Toivon, että nämä oikeusvaltiota turvaavat muutokset saadaan voimaan mahdollisimman nopeasti. Tämä esitys ei yksin korjaa niitä ongelmia, joita turvapaikanhakijoiden ihmisoikeuksien toteutumisessa ja oikeudenmukaisessa turvapaikkamenettelyssä on olemassa, mutta tämä esitys peruu kaikkein keskeisimmän ja haitallisimman turvapaikanhakijoiden asemaan viime kaudella tehdyn lakimuutoksen. Ennen kaikkea tämä esitys turvaa suomalaista oikeusvaltiota. Oikeusvaltiosta voidaan puhua vain silloin, kun oikeus tahtuu jokaiselle.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ja edustaja Hopsu.

18.07 Inka Hopsu vihr: Arvoisa puhemies! Viimeksi viime viikolla YK:n kidutuksen vastainen komitea pyysi Suomea keskeyttämään turvapaikanhakijan käännätyksen täytäntöpanon. Tapauksessa traumatisoituneen kidutuksen uhrin haavoittuvaa asemaa ei oltu tunnistettu eikä huomioitu päätöksenteossa turvapaikan perusteita ja uskottavuutta arvioitaessa.

Arvoisa puhemies! Perus- ja ihmisoikeuksien kunnioitus ja toteutuminen on ytimellinen osa länsimaista demokratiaa ja oikeusvaltiota. Valitettavasti maassamme kaikkien yksilöiden perus- ja ihmisoikeudet eivät toteudu tasa-arvoisesti, niin kuin niiden kuuluisi. Sellainen ihmisryhmä, jonka oikeusturva on ollut jo useiden vuosien ajan muita heikompi, ovat Suomeen saapuneet turvapaikanhakijat. Turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa heikennettiin merkittävästi Sipilän hallituskaudella. Kun Suomeen saapui vuonna 2015 ennätysellinen määrä turvapaikanhakijoita, asetti se silloiselle hallitukselle poliittisen paineen reagoida koko Euroopan yllättäneeseen muuttoliikkeeseen. Sen sijaan, että turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa olisi vahvistettu ja näin huolehdittu asianmukaisesti perus- ja ihmisoikeudet huomioivasta, sujuvasta ja huolellisesta turvapaikkakäsittelystä, turvapaikkaprosessiin tehtiin muutoksia, jotka tosiasiallisesti kavensivat turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa.

Ulkomaalais- ja oikeusapulakiin tehdyt lainsäädännölliset muutokset muun muassa rajoittivat turvapaikanhakijoiden oikeutta maksuttomaan oikeusapuun. Rajoitusten jälkeen puhutteluun sai maksuttoman oikeusavun vain erityisen painavasta syystä tai alle 18-vuotiaan asiassa eli käytännössä hyvin harvoin. Tämä tarkoittaa, että suurimmalla osalla hakijoista ei ole ollut oikeudellista avustajaa puhuttelussa. Turvapaikkapuhuttelulla on kuitenkin äärimmäisen tärkeä merkitys turvapaikanhakijan oikeusturvan ja loppuelämän kannalta. Avustajan läsnäolo puhuttelussa on usein ensiarvoista, jotta hakija osaa tuoda oikeat asiat esille ja saa apua myös yllättävässä tilanteessa. Puhutteluissa on ollut haasteita myös tulkkipalveluissa. Juristin avulla epäselviä kohtia on osattu ajoissa tarkentaa ja kysyä uudestaan.

Vuonna 2016 tehdyillä lainmuutoksilla myös muutettiin oikeusavun palkkiot asiakoh-
taisiksi, mikä heikensi turvapaikanhakijoiden mahdollisuutta saada yksityistä oikeusapua. Palkkion taso ei riittänyt asiantuntevan avustajan työhön, eikä varsinkaan vaativien turvapaikka-asioiden hoitaminen ollut enää taloudellisesti järkevää. Moni erityisasiantuntemusta omaava asianajaja lopettikin turvapaikka-asioiden hoitamisen kokonaan, jotkut onneksi jatkoivat työtä lähes vapaaehtois pohjalta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 7/2021 vp

Lisäksi ehkä yksi räikeimmistä muutoksista liittyy turvapaikanhakijoiden valitusoikeuden lyhentämiseen. Oikeusministerin vuonna 2018 teettämä selvitys, ”Turvapaikanhakijat oikeusavun asiakkaina”, antoi hyvin selvän kuvan rajoitustoimenpiteiden, erityisesti valitusaikojen lyhentämisen, vaikutuksista turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa heikentävinä poliittisina toimina. Linaan lyhyesti kyseisen selvityksen keskeisiä havaintoja: ”Valitusaikojen lyhentäminen ei ole lyhentänyt valitusprosessia kokonaisuudessaan. Sen sijaan se on vaikeuttanut valitusten tekemistä turvapaikkapäätöksistä ja vaarantanut turvapaikanhakijoiden oikeusturvan. Ei ole hyvän hallinnon eikä yhdenvertaisuusperiaatteen mukaista, että valitusajat ovat yhdessä asiaryhmässä lyhyempiä kuin muissa.”

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys on valonpilkahdus viimeisten vuosien turvapaikanhakijoiden oikeusturvan synkällä taipaleella. Esitystä vastustaville haluan sanoa sen, että turvapaikkamenettelyssä nimenomaan alkuvaiheen hyvä laatu varmistaa hakijoille kerralla oikean ratkaisun ja säästää näin myös viranomaisten resursseja. Tämä siksi, ettei samaa asiaa jouduta käsittelemään useaan kertaan oikeusprosessien kautta. Tämä esitys on ennen kaikkea yksittäisen turvapaikanhakijan oikeusturvan parantamista. Vältämme huolellisella turvapaikkapäätösten valmistelulla epäinhimillisen pitkiksi venyvät käsittelyajat ja pakkopalautukset sellaisiin tilanteisiin, joissa palautettava on hengenvaarassa tai häntä uhkaa kidutus tai väkivalta tai hänet aiottaisiin palauttaa maahan, jossa hakija ei ole koskaan käynytäkään, eikä hän tunne sieltä ketään muita kuin Suomesta aiemmin palautettuja. Näitä virheitä olen saanut läheltä seurata, ja olen iloinen, että voimme nyt edes osittain vahvistaa turvapaikkaprosessimme laatua.

Tämän esityksen jälkeen työtä riittää vielä muun muassa seuraavan hallitusohjelmajauksen toteuttamisessa: ”Parannetaan turvapaikanhakijoille suunnattua yleistä oikeudellista neuvontaa, arvioidaan turvapaikkamenettelyn laatua ja lapsen edun toteutumista sekä varmistetaan turvapaikanhakijoita avustavien lakimiesten pätevyys ja huolellisuus.” Lisäksi moni lainsäädännön ulkopuolinen asia, kuten maalinjaukset palautusmaiden turvallisuustilanteesta tai vaikka muukalaispassin myöntöperusteet, huutavat uudelleentarkastelua.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja al-Taee.

18.13 Hussein al-Taee sd: Kiitos, arvoisa puhemies! Haluaisin kertoa tähän esitykseen liittyen omakohtaisen kokemuksen. Kävin erään turvapaikanhakijan kanssa poliisilaitoksella alkuhaastattelussa, ja siellä oli toisessa päässä tulkki, puhelimitse näin korona-aikana, ja sitten toisessa päässä tämä haastateltava ja poliisi ja minä. Havaitsin alle puolessa tunnissa pitkin tätä prosessia noin neljatoista asia- ja muuta käänkösvirhettä, jotka ilman läsnäoloani olisivat kääntäneet tämän haastattelun pääläelleen. Jos siinä tilanteessa olisi ollut mahdollisuus saada juristilta apua siten, että asiaa oltaisiin sen juristin kanssa käsitelty tarpeeksi ajoissa ja juristi olisi ollut selvillä näistä kysymyksistä, niin silloin juristi olisi voinut puuttua asiaan siinä tilanteessa, missä ne käänkösvirheet olivat räikeimpiä, ja pyytää, että esimerkiksi kysymys kysytään uudestaan tai vastaus käännetään uudestaan.

Tällaisia virheitä on useita, jotka ovat tapahtuneet turvapaikkamenettelyn alkuvaiheissa, jotka ovat sitten johtaneet pitkin matkaa siihen, että henkilö on saanut kielteisen turvapaikkapäätöksen, päätenyt Suomeen paperittomaksi, ei ole voinut palata kotimaahansa, koska se uhka siellä on todellinen, ja näin ollen tämä henkilö ei ole kyennyt sitten käsittelemään asiaansa uudestaan, sillä jokaisen uuden käsittelyn yhteydessä Maahanmuuttovi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 7/2021 vp

rastossa kaivetaan ne edellisen menettelyn pöytäkirjat ja sitten tehdään päätös niihin nähden, ja jos ne ovat olleet virheellisiä, niin silloin se päätös on virheellinen kerta toisensa jälkeen, vaikka sitä turvapaikkaa hakisi uudestaan ja uudestaan. Nyt kun mahdollistetaan se, että tämmöinen henkilö saisi juristin apua vielä laajemmin, niin se toivottavasti mahdollistaa sitten sen, että meidän oikeusvarmuus tässä kokonaisuudessa paranisi.

Sitten samanaikaisesti olen huomannut, että haastattelijoitten kanssa... En puhu nyt tästä nimenomaisesta poliisista, hän menestyi itse asiassa aika hyvin, mutta vuonna 2015—2016, kun kriisi oli päällä, haastattelijoita rekrytoitiin hyvin nopeasti, moni heistä ei osannut asiaansa, puhutteluprosessi ei ollut vielä niin hyvällä tolalla kuin se ehkä tänä päivänä on, ja näin ollen myöskin silloin alkuvaiheessa tapahtui paljon räikeitä virheitä, ja näitten ihmisten kohtalo on edelleen sidoksissa niihin entisiin räikeisiin virheisiin. Ja sitten samanaikaisesti kun kansainvälisestä turvapaikkakokonaisuudesta ei Suomessa ollut silloin paljon juristeilla kokemusta, niin siinäkin kävi myös niin, että monia turvapaikanhakijoita ei osattu auttaa oikealla tavalla eli heitä valmistella [Puhemies koputtaa] tähän prosessiin. — Saanko tulla jatkamaan sinne puhujapönttöön?

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Oikein mielellään. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Kiitos, arvoisa puhemies! Vielä muutama asia, jotka tähän kokonaisuuteen liittyvät, jotka on mainittava.

Se, että me Suomessa pyrimme tätä oikeusvarmuutta saamaan aikaiseksi ja vietyä pidemmälle, on ensiarvoisen tärkeää suomalaisen oikeusvaltion näkökulmasta. Totta kai siinä on ihmiskohtaloita, mutta ennen kaikkea me halutaan suomalaisena hyvinvointivaltiona, pohjoismaisena hyvinvointivaltiona sanoa, että meillä oikeus toteutuu, ja nyt olen ollut huomaavinani, että aikaisemmassa lainsäädännössä oikeus ei ole toteutunut, ja tämä on tietenkin omanlaisensa ongelma, joka nyt onneksi korjataan tässä esityksessä.

Sitten laajemmassa spektrissä: Ei me näitä ongelmia Suomessa ratkaista kuin kenties näiden yksittäisten ihmisten kohdalla. Nämä ongelmat pitää ratkaista siellä lähtömaissa, siellä ne varsinaiset haasteet ovat. Se, että me Suomessa pyrkisimme jo vihdoinkin täyttämään sen 1970 luvun kehitysyhteistyön aikaansaamisen, tämän 0,7 bruttokansantuotesta, voisi olla omiaan auttamaan sitten näitä maita siinä, että korruption vastaista työtä, suomalaista osaamista hallinnollisessa työssä, pankkijärjestelmien läpinäkyvyyttä, myöskin terrorismin vastaista työtä, rauhanvälitystyötä, konfliktin vastaista työtä pystyttäisiin näissä maissa edistämään, viemään lähemmäksi sitä suomalaista ihannetta, jota moni turvapaikanhakija tänne lastensa kanssa tulee elämään ja haluamaan.

Pakolaisuus on viheliäistä, se ei ole toivottua. Itse entisenä pakolaisena ja nykyisenä kansalaisena ja kansanedustajana voin sanoa, että emme me olisi lähteneet maastamme, elleivät se maa itse ja koti olisi muuttuneet meille vihollisiksi — siksi lähdimme. En usko, että ihmiset mielellään jättävät kielensä, kielikulttuurinsa, maansa, ystävänsä, omaisuutensa, omaisensa, jotka on haudattu siihen naapuriin, vain pelkästään paremman elämän tavoittelussa. Kyllä sen tarpeen täytyy olla tarpeeksi suuri, että pakolaiseksi lähtee ja muiden ihmisten armoille rupeaa, ja tässä kohtaa vähintä, mitä voimme tehdä, on varmistaa, että se perustuslaillinen oikeusvarmuus on näiden ihmisten kohdalla toteutunut ja sitten se, mihin olemme lupautuneet jo vuonna 1970 YK:n yleiskokouksessa, että tämä 0,7 saataisiin vihdoinkin meidän budjettiin täällä Suomessa. — Kiitoksia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 7/2021 vp

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Edustaja Biaudet poissa. Edustaja Hyrkkö.

18.19 Saara Hyrkkö vihr: Arvoisa puhemies! Tätä tärkeää uudistusta on odotettu pitkään. Tämä uudistus vahvistaa kansainvälistä suojelua hakevien oikeusturvaa sekä perus- ja ihmisoikeuksia. Oikeusvaltio on oikeusvaltio vain, jos se on sitä kaikille. Turvapaikkaprosessi voi olla elämän ja kuoleman kysymys. Turvapaikkamenettelyssä nimenomaan alkuvaiheen hyvä laatu varmistaa hakijoille oikeudenmukaisen ratkaisun ja asianmukaisen käsittelyn sekä säästää viranomaisten voimavaroja. Kun käsittely on asianmukainen ja se hoidetaan alusta asti huolella, vältetään saman asian käsittelemiseltä useaan kertaan. Se on paitsi inhimillisesti oikein ja järkevää myös toki taloudellisesti fiksua. Näistä panostuksista ja tästä uudistuksesta hyötyvät siis sekä yksilö että yhteiskunta. Tämän uudistuksen myötä turvapaikkaa hakeva saa jälleen avustajan mukaan turvapaikkapuhutteluun. Avustajana toimivien palkkioita koskevaa sääntelyä korjataan, jotta voidaan varmistaa oikeusavun laatu. Valitusajat yhdenmukaistetaan muiden hallinto-oikeudellisten prosessien kanssa. Uudistus siis palauttaa turvaa hakeville välttämättömät keinot saada riittävää oikeusturvaa.

Arvoisa puhemies! Uudistuksen juuret ovat siellä vuodessa 2016, jolloin oikeusavun saatavuutta vähennettiin, laatua heikennettiin ja valitusaikoja lyhennettiin. Noista muutoksista tehty selvitykset ovat yksiselitteisesti todenneet, että oikeusavun rajaamisen vaikutukset ovat olleet kielteisiä. Säästöjä ei ole syntynyt, turvapaikka-asioiden käsittely ei ole nopeutunut, muutokset kavensivat turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa ja olivat ennen kaikkea ihmisoikeusnäkökulmasta täysin kestäättömiä. Kuten lukemattomat asiantuntijat, vihreät ovat vastustaneet näitä heikennyksiä alusta asti, ja nyt asia vihdoin korjataan.

Tämä hallitus on sitoutunut kaikessa toiminnassaan puolustamaan ihmisoikeuksia ja oikeusvaltiota, ja nyt suojelua ja turvaa hakevat voivat luottaa siihen, että apua on saatavissa. Ihmisarvo ei katso taustaa, se ei katso lompakon paksuutta, se ei katso syntymämaata, se on jokaiselle yhtäläinen. Jokaisella on oikeus elää, oikeus elää turvassa, oikeus elää vapaana sorrosta ja vainosta. Maaailma ei tule tällä uudistuksella valmiiksi, ei tule valmiiksi edes Suomen turvapaikkapolitiikka, mutta tämä uudistus on välttämätön korjaustoimi, joka turvaa sekä turvapaikanhakijoiden oikeuksia että myöskin meidän oikeusvaltion perustuksia. Kiitoksia hallitukselle, että saamme sitä ryhtyä käsittelemään.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Rantanen.

18.22 Mari Rantanen ps: Arvoisa puhemies! Tässä kun kuuntelee toisten edustajien puheita, kuulostaa aivan siltä kuin meillä ei olisi lainkaan tässä maassa oikeusturvaa, nimenomaan turvapaikanhakijoille. Pidän hiukan erikoisena sitä ajatusta, kun nähdäkseni ja sen mukaan, mitä ollaan kuultu tässäkin talossa, välttämättä nämä ongelmat eivät johdu tästä kyseisestä lainsäädännöstä. Toisaalta herää tietysti kysymys, mikä on se oikea ratkaisu. Onko oikea ratkaisu ja sellainen ratkaisu, mikä on hyväksyttävissä, vain se oleskelulupa? Vai voisiko oikea ratkaisu olla jopa se negatiivinen päätös sieltä Migristä? Enpä oikein usko, että sitä tarkoittitte, ja vaikuttaa vähän siltä, että tarkoittitte nimenomaan sitä, että aina kun tulee negatiivinen päätös, se on väärä ratkaisu.

No tietysti tämä on hyvin irvokasta tänä päivänä, jolloin itse asiassa turvapaikanhakijan oikeusturvasta on tehty yksi ratkaisu, josta sai Suomessa tänään kaksi henkilöä vankeutta,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 7/2021 vp

kun he itse asiassa veivät tämän kyseisen väärän päätöksen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen ja tältä osin Suomi sai siitä langettavan päätöksen. Tänä nämä valehtelijat on tuomittu rikoksesta, joten siinä mielessä tämä asia tulee erinomaisen hyvin tänne.

Se, mitä haluaisin kyllä ihmetellä tämän hallituksen toimissa, on se, että tällaisena aikana, korona-aikana, vaikka me tiedämme, että meidän talous sakkaa, nämä ulkomaalaisasiat ja niitä parantavat lainsäädännöt tulevat tänne kyllä kuin nakutettuna — jopa koronan varjollakin, vaikeivätkö ne liittyisi millään tavalla koronaan tai olisi millään tavalla perusteltuja. Nämä Marinin hallitus ministereineen muistaa aina tänne toimittaa.

Pidän hiukan erikoisena sitä ajatusta, mikä tässä nyt on, että turvapaikkapuhutteluun nimena se avustaja pitää saada. Meillä on tässä maassa muitakin asioita. Meillä on vammaispalveluita, ja vammaisilla pitäisi olla ilmeisesti avustajat myös hakiessaan vammaispalvelua. Se on myös hallinnollinen menetelmä. Meillä on lastensuojelu, missä ei todellakaan vanhemmilla ole avustajia mukana. Meillä on terveydenhuollossa tänä päivänä hankaluuksia saada hoitoa. Miksi te ette tuo näitä? Juuri äsken puhuttiin kyselytunnilla vanhustenhoidosta. Onko esityksiä? Juu, on se hoitajamitoitus, joka tulee voimaan silloin vaalivuonna. Olisi minusta ihan asiallista kyllä pohtia tätäkin puolta.

Tähän liittyen itse asiassa meidän hallinto-oikeuksissa ja meidän korkeimmassa hallinto-oikeudessa on jo tällä hetkellä noin puolet asioista ulkomaalaisasioita, ja kuitenkin kun katsotaan suhteessa väestömäärään, herää tietysti kysymys, kenen oikeusturvasta tässä maassa huolehditaan ja kenen ei.

Pidän erikoisena myöskin sitä ajatusta, jota täällä esitetään koko ajan, että Migri tekee jollakin tavalla täysin laaduttomia päätöksiä ja että turvapaikkapuhuttelussa ei ole oikeusturvaa. Siellä on nähdäkseni erittäin korkea selvittämisvelvollisuus Migrin virkamiehillä, minkä pitäisi johtaa siihen, että he selvittävät kaikki seikat, mitä on. No nyt halutaan sitten tuoda sinne tämä avustaja, mutta samaan aikaan ei haluta rajata tätä meidän valituskierrettä. Juuri katsoin tuosta tilastoista, että voi olla jopa kymmenes hakemus menossa tässä maassa, ja joka kerta alkaa se prosessi uudelleen. No, nyt jos tämä avustaja siellä on ja hänen kuuluisi kertoa nämä kaikki seikat ja kertoa asiakkaalle, että kerro kaikki seikat, mitkä tähän vaikuttavat, niin veikkaanpa kuitenkin, että jos tulee kielteinen päätös, se viedään oikeuteen ja siellä on se avustaja mukana, koska tuli väärä päätös, kun se on kielteinen päätös, ja alkaa se ralli alusta. Että kyllä minun mielestäni tässä samaan aikaan kun tuodaan alkupäähän, sitten vähintään täytyisi kyllä rajata sitä valitusoikeutta, ettei siellä ole sitten yhdeksäs ja kymmenes hakemus menossa.

Sitten haluan vielä palata tähän Migrin asiaan, kun totesitte, että siellä on huonoja ja laaduttomia päätöksiä tehty. 2017 siellä oli noin 4 prosentissa lainsäädännöllinen tai menettelylvirhe, niin että en minä oikein tiedä, onko tämä sitten sitä huonoa asiaa.

Sitten on syytä tässä kohtaa myös todeta, että tätä kyseistä esitystä on nyt vastustanut korkein hallinto-oikeus, koska he katsovat, että asiakohtaisesta palkkiojärjestelmästä ei tulisi luopua. Tämä pidentää näitä. Sitten valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiirit ovat suhtautuneet tähän esitykseen kriittisesti. Sen sijaan täällä on Demla, Suomen Asianajajaliitto, UNHCR, Amnesty ja Pakolaisneuvonta, jotka suorastaan taputtavat käsiänsä tälle esitykselle. Mikähän mahtaa olla syy siellä taustalla: se, että tämä on hyvä esitys, vai se, että tästä joku kenties hyötyy? [Hussein al-Tae: Miten Amnesty hyötyy?] — Kysypä sitä.

Sitten kiinnitän huomiota siihen, kun edustaja Honkasalo täällä totesi, että tällä on ollut hyvin tuhoisat vaikutukset asioihin. Mitähän nämä hyvin tuhoisat vaikutukset ovat, vai ovatko hyvin tuhoisia vaikutuksia juuri ne kielteiset, niin että jos meillä on 3 000 myön-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 7/2021 vp

teistä päätöstä ja 4 000 kielteistä, niin tuhoisat vaikutukset ovat 4 000 kielteisessä? Kun olisi 7 000 myönteistä, mitään tuhoisia vaikutuksia ei olisi. Että kyllä tähän ehkä kannattaisi suhtautua aika pragmaattisesti ja miettiä, onko juuri tämä se asia, mikä meillä Suomessa vaatii tällä hetkellä resursseja. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Otetaan vielä edustaja Zyskowicz, ja sen jälkeen ministeri Henriksson, 2 minuuttia.

18.29 Ben Zyskowicz kok: Arvoisa herra puhemies! Arvoisa rouva ministeri, hyvät kansanedustajat! Vuoden 2015 lopulla Suomeen saapui ennennäkemätön määrä turvapaikanhakijoita, ja vaikka selvisimme mielestäni kohtuullisen hyvin syntyneestä täysin ennakoimattomasta tilanteesta, niin on selvää, että maamme ei ollut varautunut tällaiseen turvapaikanhakijoiden määrään. Tällaisessa tilanteessa tietysti pyrittiin eri tavoin asioihin reagoimaan, uusia vastaanottokeskuksia syntyi kuin sienä sateella, koska niitä todella tarvittiin näiden ihmisten majoittamiseen, mutta tämä valtava määrä turvapaikanhakijoita lyhyen ajan sisällä synnytti myös joitakin epäterveitä ilmiöitä. Esimerkiksi jotkut hyvin aktiiviset juristit kiersivät vastaanottokeskuksissa jakamassa käyntikorttejaan ja ottivat hoitaakseen enemmän turvapaikanhakijoiden asioita kuin mihin heillä käytännössä oli mahdollisuus. Syntyi suoranaisia väärinkäytöksiä eräiden juristien tai juristitoimistojen puolelta, ja näissä asioissa on annettu myös rikostuomioita.

Näissä olosuhteissa muun muassa tämän kuvaamani ryöstöviljelyn hillitsemiseksi ja käsittelyaikojen lyhentämiseksi tehtiin muutoksia meidän lainsäädäntöön, joita muutoksia nyt korjataan ja perutaan. Näillä tehdyillä muutoksilla ei käytännössä päästy niihin tavoitteisiin, mitä haettiin. Kuten täällä on tuotu esiin, niin esimerkiksi käsittelyajat eivät lyhentyneet, ja on ilmeisesti myös käynyt niin, että vaikka näistä niin sanotuista ryöstöviljelijöistä, näistä juristeista, päästiinkin eroon, kun asiat keskitettiin oikeusaputoimistoille, niin monet kokeneet ja osaavat asianajajat ovat kokeneet, että he eivät saa näitä asioita hoitaessaan riittävää ja kohtuullista korvausta työstään. Näin ollen itse suhtaudun myönteisesti siihen, että nyt tällä hallituksen esityksellä käytännössä perutaan ne muutokset, jotka tuolloin tehtiin. Hallintovaliokunnassa tietysti tulemme ja tulen itsekkin perehtymään yksityiskohtiin, mutta lähtökohtaisesti kannatan hallituksen nyt antamaa korjausesitystä.

Samassa yhteydessä kiinnitän huomiota eräisiin muihin turvapaikkaprosesseihin liittyviin asioihin. Täällä edustaja Rantanen jo kiinnitti huomiota siihen, että Suomessa taitaa tällä hetkellä olla tilanne, jossa turvapaikanhakija voi loputtomasti — siis loputtomasti, sananmukaisesti loputtomasti — hakea uudelleen turvapaikkaa ja näin käytännössä asettaa Suomen valtion tällaiseen limboon, jossa aina uusimalla turvapaikkahakemuksensa tämä turvapaikanhakija, jolle siis ei suomalaisen oikeuslaitoksen mukaan kuulu kansainvälistä suojelua Suomessa, voi loputtomasti jatkaa tätä prosessia. Toivoisin, että hallitus tähän toisi jonkun korjauksen.

Toinen asia, mihin myös edustaja Rantanen kiinnitti huomiota: Täällä punavihreät puhuvat paljon näiden Maahanmuuttoviraston tekemien ratkaisujen laadusta, ja kun he arvostelevat laatua, he arvostelevat käytännössä sitä, että ei ole annettu myönteistä päätöstä kansainvälisen suojelun osalta. Minä arvostelen nyt laatua toisesta näkökulmasta: Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien, kuten tiedämme, tuomitsi Suomen Euroopan ihmisoikeussopimuksen keskeisten artiklojen rikkomisesta, kun henkilö, jolta oli Suomessa eväty kansainvälinen suojelu, muka joutui surmatuksi palattuaan Irakiin. Myöhemmin on käynyt ilmi,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 7/2021 vp

että tämä irakilainen henkilö on valekuollut, hän elää ja toivottavasti voi hyvin, ja edelleen on tänään, siis tänään, tuomittu kaksi henkilöä ehdottomaan vankeusrangaistukseen tämän asian tiimoilta. No, mikäs tässä tapauksessa oli Maahanmuuttoviraston ja hallinto-oikeuden päätösten laatu? Ne tekivät virheelliset päätökset. Niille valehdeltiin, niille annettiin väärennetyjä dokumentteja, ja tämän perusteella tehtiin väärät päätökset. Milloin te punavihreät siellä kiinnostutte näistä laatuongelmista? Siinä vaiheessa, kun luultiin, että tämä EIT:n päätös oli vielä validi ja oikea, Migri — en tiedä, kenen päätöksellä — kävi läpi satoja vastaavia tapauksia löytääkseen vastaavia ”virheitä”. Nyt kun on käynyt ilmi, että Migriä harhautettiin, oikeuslaitosta harhautettiin, valehdeltiin, väärennettiin, onko nyt tarkoitus käydä läpi satoja myönteisiä turvapaikkapäätöksiä, jotta vastaavasti etsitään niitä virheellisiä ratkaisuja, vastaavanlaisia virheellisiä ratkaisuja, jotka on tehty valehtelun ja/tai väärennetyjen asiakirjojen varassa? [Veronika Honkasalon välihuuto] — En saa selvää, mitä sieltä vasemmalta pulistaan, mutta ymmärrän, että teidän mielestänne tässä ei ilmeisesti ole mitään ongelmaa. [Välihuutoja — Puhemies koputtaa] Eli ongelma on se, kun tehdään virheellisiä kielteisiä päätöksiä teidän mielestänne, mutta ongelma ei ilmeisesti ole se, kun kansainvälistä suojelua annetaan ihmisille, jotka kansainvälistä suojelua eivät meidän lakien ja säädösten mukaan ansaitse, joille se ei siis kuulu.

Herra puhemies! Rouva ministeri, haluan vain sanoa sen, että minun ymmärtääkseni Maahanmuuttovirasto ja oikeuslaitos tekevät huolellista ja hyvää työtä käsitellessään näitä tapauksia. Virheitä syntyy, ne ovat traagisia, ne ovat valitettavia, ja jos syntyy, toivottavasti ne korjaantuvat, mutta halusin tämän valekuolleen irakilaisen tapauksen tuoda esiin siinä valossa, että kannattaa minun mielestäni kantaa huolta myös niistä virheistä, joissa valehtelemalla ja väärentämällä saa kansainvälistä suojelua Suomesta, vaikka ei olisi kansainvälisen suojelun tarpeessa. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Ministeri Henriksson, 2 minuuttia.

18.36 Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos, edustajat, puheenvuoroistanne ja kaikista niistä näkökohdista, jotka on tässä nostettu esille. Haluan myös kiittää edustaja Zyskowiczia siitä, että hän avoimesti on tämän esityksen kannalla. On hyvä joskus myös ymmärtää, että jos on tehty joku lakimuutos, joka ei toimi, niin on viisasta korjata se. [Ben Zyskowicz: Kyllä!] Ja minun mielestäni on erittäin hienoa, että oppositiosta käsin näinkin voidaan todeta, koska tässä on tilanne ollut juuri se, että ne selvitykset, jotka on tehty tämän edellisen hallituksen muutoksen jälkeen, osoittavat kerta kaikkiaan sen, että ei päästy niihin tavoitteisiin, mihin haluttiin, oikeusturva ei toteutunut. Se, että valitusajat ovat olleet turvapaikanhakijoille lyhyempiä, ei ole ollut hyvä tapa edetä. Ja se varsinainen pihvi on tässä ollut se, että kun ei tässä puhuttelussa ole ollut aina mahdollista olla avustajaa mukana, niin sehän ei ole omalta osaltaan myötävaikuttanut siihen, että olisi saatu se kokonaiskuva tapahtumista heti alussa oikeaksi. Nyt tehdään nämä korjausliikkeet, ja mielestäni se on erittäin hyvä asia, että tässä on laajaa kannatusta.

Toivoisin, että myös perussuomalaiset näkisivät sen, että oikeusvaltiossa on tärkeitä se, että yritetään alusta lähtien saada niin hyvä lopputulos kuin mahdollista, että asiat voidaan käydä sillä tavalla läpi, että faktat ovat kunnossa. Se on myös meidän kaikkien suomalaisten etu, että näissä puhutteluissa voi avustaja olla läsnä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 7/2021 vp

Sittenhän se on myös niin, että vaikka on korona-aika, niin hallitus tekee valtavasti töitä. Tänne ollaan tuomassa... Minun pöydälläni on vanhusasiainvaltuutetun viran [Puhemies koputtaa] perustaminen — se esitys tuodaan kohta. Myös naisiin kohdistuvan väkivallan raportoinnin tehtävä tullaan perustamaan. Toivon, että lakivaliokunnassa nyt tämä esitys käsitellään nopeassa tahdissa, [Puhemies koputtaa] jotta voidaan saada nämä tärkeät muutokset voimaan. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin, kiitoksia. — Arvoisat edustajat, tätä asiakokonaisuutta varten oli tässä vaiheessa varattu 30 minuuttia, ja nyt on puhuttu 45 minuuttia, eli keskustelu ja asian käsittely keskeytetään ja asian käsittelyä jatketaan tässä samassa istunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Asian käsittely keskeytettiin kello 18.39.

Asian käsittelyä jatkettiin kello 22.00.

Ensimmäinen varapuhemies Tarja Filatov: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn asiakohdan 5 käsittelyä.

Edustaja Kiljunen — poissa. Edustaja Adlercreutz — poissa.

Keskustelu ei jatkunut.

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan on annettava lausunto.